MALTA

QORTI TA' L-APPELL

S.T.O. PRIM IMHALLEF
SILVIO CAMILLERI

ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH AZZOPARDI

Seduta tal-31 ta' Mejju, 2013

Appell Civili Numru. 740/1995/1

Hector Tanti u ohtu Vivvie sive Victoria mart Joseph Attard f'isimha proprju u bhala mandatarja specjali ta' huha Charles sive Carmelo Tanti, assenti minn Malta

v.

Alfio Micallef Grimaud u martu Maria, ghal kull interess li jista' jkollha

Rat l-att tac-citazzjoni li pprezentaw l-atturi fit-2 ta' Gunju 1995 u li jaqra hekk:

“Peress illi matul l-ahhar snin ta’ hajjitha, Maria Grazzia Tanti [li mietet fis-26 ta’ Dicembru 1994 – (vide Dok A)], kellha bhala prokuratur taghha lill-konvenut Alfio Micallef Grimaud, li kien jamministra l-beni taghha matul l-ahhar snin ta’ hajjitha;

“Peress illi l-atturi l-ahwa Hector, Vivvie sive Victoria Attard u Charles sive Carmelo, huma tlieta mill-erba’ eredi universali tal-imsemmija Maria Tanti kif jirrizulta mill-ahhar testment taghha, dak tat-12 ta’ Awwissu 1987 (DOK B);

“U peress illi bl-istess testment (is-seba’ Artikolu) l-imsemmija Maria Grazzia Tanti istitwiet bhala Esekutur Testamentarju lill-istess konvenut Alfio Micallef Grimaud;

“U peress illi l-atturi mhumiex kuntenti u sodisfatti bl-inventarju tal-assi ereditarji tal-imsemmija Maria Tanti kif ddikjarati mill-istess konvenut fl-4 ta’ Mejju 1995 (DOK C);

“U peress illi meta l-konvenut kien mitlub sabiex jaghti rendikont dettaljat ta’ dak kollu li ghamel u ta’ dak kollu li rcieva bis-sahha tal-mandat moghti lilu mill-mejta Maria Grazzia Tanti matul hajjitha, permezz ta’ ittra ufficjali tal-20 ta’ April 1995, il-konvenut baqa’ inadempjenti;

“Jghid ghalhekk il-konvenut ghaliex m’ghandiex din l-Onorabbli Qorti:

“1. Tiddikjara illi l-atturi ghandhom d-dritt illi jinghataw rendikont dettaljat tal-amministrazzjoni tal-konvenut fil-perjodu meta huwa kien prokuratur tal-mejta Maria Grazzia Tanti;

“2. Tikkundanna lill-konvenut sabiex fi zmien qasir u perentorju stabbilit minn din l-istess Onorabbli Qorti huwa jaghti rendikont dettaljat u sodisfacenti ta’ dak kollu li ghamel u ta’ dak kollu li rcieva bis-sahha tal-mandat moghti lilu minn Maria Grazzia Tanti, occorrendo taht is-supervizjoni u direzzjoni ta’ perit nominandi, u dan in vista tal-fatti li ser jirrizultaw fil-kors ta’ din il-kawza.

“Bl-ispejjez kollha, inkluz l-ittra ufficjali tal-20 ta’ April 1995 kontra l-konvenut li huwa minn issa ngunt ghas-subizzjoni.”

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti li in forza taghha eccepew illi:

“1. Illi l-ewwelnett l-attrici ghandha tipprova l-mandat taghha minghand huha Carmelo Tanti.

“2. Illi l-konvenuta m’ghandhiex locus standi f’din il-kawza, giet imharrka inutilment u ghandha tigi liberata mill-osservanza tal-gudizzju.

“3. Illi hemm pendenti quddiem l-Onorabbli Sekon’ Awla tal-Qorti Civili proceduri fejn qed tigi opposta n-nomina tal-konvenut bhala esekutur testamentarju tal-mejta Maria Grazia Tanti, u fi kwalunkwe kaz f’dan l-istadju l-atturi m’ghandhomx rimedju iehor hlief li jitolbu r-revizjoni tal-inventarju ppreparat mill-konvenut.
“4. Illi l-konvenut kien igawdi mill-fiducja shiha tal-mejta Maria Grazia Tanti u l-atturi ghandhom dritt biss li jindagaw dwar dak li fadal mill-assi taghha fil-mument ta’ mewtha li dwarhom il-konvenut diga` pprezenta rapport ossia inventarju.

“Salvi eccezzjonijiet ohra.”

Rat is-sentenza preliminari li tat il-Prim’ Awla tal-Qorti Civili fl-4 ta’ Ottubru 1999, li in forza taghha cahdet it-tielet eccezzjoni tal-konvenuti;

Rat li minn dik is-sentenza ma giex intavolat appell;

Rat is-sentenza finali li tat il-Prim’ Awla tal-Qorti Civili fit-12 ta’ Jannar 2010, li in forza taghha ddecidiet il-kawza billi:

“Tilqa’ l-ewwel talba attriċi u ssib li l-atturi għandhom jedd li jingħataw mingħand l-imħarrek rendikont sħiħ tat-tmexxija li wettaq bejn Awissu tal-1987 u Diċembru tal-1994 tal-ġid ta’ zitu (u zit l-atturi) Maria Grazia Tanti,

xebba, bint il-mejtin Joseph Tanti u Marianna *nee*` Grech, u dan fid-dawl tal-prokura ġenerali mogħtija lilu mill-imsemmija Maria Grazia Tanti;

"Tilqa' t-tieni talba attriċi u tordna lill-imħarrek iressaq ir-rendikont xieraq u dettaljat tal-imsemmija tmexxija tiegħu sa żmien erbgħin (40) jum mil-lum, liema rendikont irid jitressaq fl-atti ta' din il-kawża maħluf mill-imħarrek u jitfassal fuq is-sejbiet u l-partiti dwar il-ġid ta' Maria Grazia Tanti kif imqassmin fir-Relazzjoni mressqa mill-perit komputista l-avukat Renald Micallef u li tagħmel parti mill-atti ta' din il-kawża, bla ebda ħsara għal kull jedd ta' azzjoni oħra xierqa spettanti lill-atturi taħt il-liġi f'każ ta' nuqqas min-naħa tal-imħarrek li jwettaq dak ordnat lilu b'din is-sentenza;

"Tiċħad l-eċċezzjonijiet tal-imħarrkin bħala mhux mistħoqqa fil-fatt u fid-dritt; u

"Tikkundannahom, flimkien u solidalment bejniethom biex iħallsu **l-ispejjeż tal-kawża**, magħdudin dawk marbutin mas-sentenza preliminari tal-4 ta' Ottubru, 1999."

Dik il-Qorti tat din l-ahhar sentenza taghha wara li ghamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet:

"Illi din hija azzjoni dwar għoti ta' rendikont minn mandatarju dwar tmexxija ta' ħwejjeġ ta' persuna lil werrieta ta' dik l-istess persuna. L-atturi huma tlieta minn erba' werrieta ta' Maria Grazia Tanti li, fl-aħħar snin ta' ħajjitha, kienet qabbdet bi prokuratur tagħha lill-imħarrek. Minħabba li l-atturi xejn m'huma kuntenti bil-mod kif l-imħarrek mexxa ħwejjeġ il-mejta, qegħdin jitolbu l-għarfien tal-jedd li jingħataw rendikont tajjeb u xieraq tat-tmexxija u li, fil-fatt, jingħatalhom dak ir-rendikont, jekk meħtieġ billi l-Qorti tqabbad perit biex ifittex x'ġara waqt dik l-amministrazzjoni, u li l-imħarrek jagħmel dan fiż-żmien qasir li l-Qorti jogħġobha tiffissalu;

"Illi għal din l-azzjoni, l-imħarrkin laqgħu billi qanqlu l-kwestjoni tal-jedd tal-attriċi li tidher għal ħuha msiefer, u

wkoll tal-leġittimita' passiva tal-imħarrka li ma għandha l-ebda sehem mill-wirt. Fil-mertu, laqgħu billi qalu li l-jedd tal-atturi huwa dak li jitolbu r-reviżjoni tal-inventarju magħmul mill-imħarrek, f'każ li m'humiex soddisfatti b'dak li fih. Fl-aħħar, laqgħu billi qalu li, sakemm kienet għadha ħajja Maria Grazia Tanti, hija kellha fiduċja sħiħa fl-imħarrek, u hu mhuwiex marbut jagħti tagħrif dwar dak li hija kellha matul ħajjitha, imma biss dwar dak li kien jinsab fil-wirt fil-waqt tal-mewt tagħha;

"Illi minn dak li joħroġ bħala fatti mill-atti tal-kawża jirriżulta li z-zija paterna tal-atturi, Maria Grazia Tanti, kienet xebba. L-atturi huma wlied ħuha, Carmelo, li miet qabilha. L-imħarrek jiġi kuġin tal-atturi, iben Emanuela, oħt oħra tal-imsemmija Maria Grazia Tanti. Il-wirt ta' Maria Grazia Tanti huwa regolat bis-saħħa ta' testment li hija għamlet fit-12 ta' Awissu, 1987[1], fl-atti tan-Nutar Dottor Ġużi Spiteri. Bl-imsemmi testment, fost l-oħrajn, ħatret lil oħtha u lill-atturi neputijiet tagħha bħala werrieta universali f'ishma mhux indaqs bejniethom, u ħatret lill-imħarrek bħala eżekutur testamentarju tagħha. Filwaqt li lil oħtha Emanuela ħallietha werrieta tas-sehem ta' nofs ($^1/_2$) tal-ġid tagħha, lill-atturi ħalliethom werrieta universali bejniethom tan-nofs ($^1/_2$) l-ieħor, bid-dritt ta' akkrexximent bejniethom u bis-sostituzzjoni ta' wliedhom;

"Illi sa mit-3 ta' Awissu tal-1987[2], Tanti kienet qabbdet lill-imħarrek biex jagħmilha ta' prokuratur tagħha. Il-prokura kienet waħda ġenerali. Fl-aħħar seba' snin ta' ħajjitha kienet tgħix f'dar għax-xjuħ f'Ħ'Attard[3]. Maria Grazia Tanti mietet fis-26 ta' Diċembru, 1994[4]. Għalkemm ftit xhur wara li daħlet riedet titlaq minn dik id-dar, ftit ġimgħat wara reġgħet daħlet u baqgħet hemm sakemm mietet[5] Xi żmien wara l-mewt tagħha, f'Mejju tal-1995, l-imħarrek kien ħareġ inventarju tal-ġid tagħha[6]. L-atturi ma kinux kuntenti b'dak ir-rendikont. Saru għadd ta' laqgħat bejn il-partijiet, uħud minnhom b'kuntatti ma' żewġ nutara

[1] Dok "B", f'paġġ. 6 – 8 tal-proċess
[2] Dok "SC1", f'paġġ. 43 – 5 tal-proċess
[3] Affidavit tal-attur Hector Tanti f'paġ. 25 tal-proċess
[4] Dok "A", f'paġ. 5 tal-proċess
[5] Xhieda ta' Sr. Rosanna Saliba 24.5.2000, f'paġ. 343 tal-proċess
[6] Dok "Ċ", f'paġ. 8 tal-proċess

pubbliċi, iżda l-imħarrek baqa' ma tax lill-atturi tagħrif li ssudisfahom, u lanqas fisser kif xi ġid tal-mejta ma baqax jidher aktar[7]. Il-kawża nfetħet fil-bidu ta' Ġunju, 1995;

"Illi l-konsiderazzjonijiet ta' natura legali marbutin mal-każ jirrigwardaw il-jedd tal-atturi li jitolbu li jingħatalhom rendikont ta' kif l-imħarrek, bħala prokuratur ta' ħwejjeġ zitu, mexxa l-ġid tagħha u fiex kien jikkonsisti dak il-ġid. Senjatament, huma m'humiex jimpunjaw il-ħidma tiegħu bħala eżekutur testamentarju għaż-żmien li laħaq żamm din il-ħatra. Dan jagħmluh ċar f'Nota ta' Sottomissjonijiet[8], li huma kienu ressqu – sewwasew fuq talba tal-Qorti – fid-dawl tat-tielet eċċezzjoni mqajma mill-imħarrkin. Dan il-fatt huwa magħruf ukoll fis-sentenza preliminari mogħtija minn din il-Qorti (diversament presjeduta) fl-4 ta' Ottubru, 1999. Huwa evidenti li l-azzjoni tal-atturi għandha l-għan li tistħarreġ it-tmexxija tal-ġid tal-mejta meta din kienet għadha ħajja u hu kien jaġixxi bħala mandatarju tagħha;

"Illi f'dan ir-rigward, u kif sewwa jissottomettu l-atturi fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom, l-interess tal-atturi li jressqu din il-kawża jitnissel sewwasew minħabba r-rabta kuntrattwali li l-imħarrek kellu ma' zitu bis-saħħa tal-mandat (prokura ġenerali) li hija kienet tagħtu ftit jiem qabel ma marret tagħmel l-aħħar testment tagħha li bih ħatret lill-atturi u lil omm l-istess imħarrek bħala werrieta tagħha u lill-imħarrek bħala esekutur testamentarju. Dik ir-rabta ġġib fis-seħħ, fost l-oħrajn, l-obbligu tal-mandatarju li jagħti kont lill-mandant (jew lill-werrieta tiegħu) ta' dak kollu li jkun għamel u ta' dak kollu li jkun laqa' għandu bis-saħħa u matul iż-żmien tal-mandat, ukoll jekk dak li jkun irċieva ma kellux jingħata lill-mandant[9];

"Illi l-Qorti jidhrilha li, qabel tgħaddi għall-kunsiderazzjonijiet tagħha dwar il-mertu, tieqaf fuq l-ewwel tliet eċċezzjonijiet preliminari;

"Illi **għar-rigward tal-ewwel eċċezzjoni**, l-atturi ressqu l-prokura speċjali[10] maħruġa mill-attur Charles Tanti, minn

[7] Affidavit tal-attriċi Vivvie Attard, f'paġġ. 33 – 4 tal-proċess
[8] Paġ. 306 tal-proċess
[9] Art. 1875 tal-Kap 16
[10] F'paġġ. 19 – 20 tal-proċess

Ontario, fil-Kanada, li biha ħatar lil oħtu l-attriċi Vivvie Attard bħala mandatarja tiegħu speċifikatament għall-finijiet tal-kwestjoni involuta fil-kawża tal-lum. Dik il-prokura saret qabel ma nfetħet il-kawża u dwar l-awtentiċita' tagħha ma tqanqal l-ebda dubju;

"Illi għalhekk, għal kull fini, l-ewwel eċċezzjoni tal-imħarrkin hija superata;

"Illi **għar-rigward tat-tieni eċċezzjoni preliminari** din trid li l-imħarrka Maria Micallef Grimaud titqies li m'hijiex il-kontradittriċi leġittima tal-azzjoni attriċi. Hija tibni din l-eċċezzjoni fuq il-fatt li hija ma kinitx werrieta ta' zit żewġha u lanqas maħtura mandatarja tagħha;

"Illi l-Qorti ssib li l-imsemmija eċċezzjoni m'hijiex mistħoqqa la fil-fatt u lanqas fid-dritt. Filwaqt li huwa minnu li l-imħarrka Maria Micallef Grimaud ma nħatritx bħala prokuratriċi ta' Maria Grazia Tanti u lanqas ma hija werrieta tagħha, l-atti tal-kawża juru li l-istess imħarrka, għallanqas f'xi ċirkostanzi ta' tmexxija ta' depożiti bankarji tal-mandanti Tanti, kienet ħadet sehem attiv u determinanti f'tali tmexxija jew amministrazzjoni. Is-sehem li ħadet l-imħarrka (għalkemm hija tgħid li kien wieħed dettat minn talba "biex tagħmel pjaċir"), kien, fi kliemha stess[11], mitlub mill-mandanti nnifisha, u wkoll minn żewġha l-imħarrek (il-mandatarju ġenerali). Inzerta li dan is-sehem kien jolqot ukoll il-mili minn idejn l-istess imħarrka ta' dokument ta' żbank ta' depożitu bankarju – l-ittra tad-9 ta' Diċembru, 1993[12] – li l-espert tal-kitba mqabbad mill-Qorti sab li jġorr fih firma falza. Fid-dawl ta' dawn iċ-ċirkostanzi, allura, titnissel raġuni għaliex l-imħarrka għandu jkollha postha f'din il-kawża, l-aktar meta wieħed iqis l-għan ewlieni tal-azzjoni attriċi u l-interess partikolari tal-atturi fl-aċċertament sħiħ u bla ħabi tal-ġid tal-awtriċi tagħhom il-mandanti Maria Grazia Tanti ;

"Illi, minbarra f'dan, l-eċċezzjoni preliminari wkoll togħtor mill-aspett legali, għaliex il-prokura mogħtija minn Maria Grazia Tanti lill-imħarrek kienet tippermetti li, fil-qadi tal-

[11] Xhieda tal-imħarrka 18.7.2005 f'paġġ. 476 – 7 tal-proċess
[12] Paġ. 272 tal-proċess

ħatra mogħtija lilu, seta’ jqabbad lil ħaddieħor bħala sostitut tiegħu jew flimkien miegħu u li hija kienet tirratifika dawk il-ħatriet. Jiġi għalhekk, fil-fehma meqjusa tal-Qorti, li ladarba l-azzjoni attriċi hija waħda ta’ għoti ta’ rendikont marbuta mal-mandat, l-imħarrka ma tistax tippretendi li tinqala’ ’l barra mill-azzjoni attriċi, għaliex bil-liġi dak il-jedd ta’ azzjoni jimxi wkoll direttament kontra kull persuna li l-mandatarju jkun qabbad minfloku[13];

“Illi għalhekk lanqas it-tieni eċċezzjoni preliminari m’hija mistħoqqa u m’hijiex sejra tintlaqa’;

“Illi dwar **it-tielet eċċezzjoni** mqanqla mill-imħarrkin, u li hija eċċezzjoni fil-mertu, din il-Qorti (diversament presjeduta) diġa’ iddisponiet bis-sentenza tagħha tal-4 ta’ Ottubru, 1999, fuq imsemmija, u li biha u għar-raġunijiet hemm imfissra warrbet l-istess eċċezzjoni bħala waħda mhux mistħoqqa;

“Illi għar-**rigward tal-azzjoni attriċi fil-mertu** diġa’ ngħad li l-qofol tal-azzjoni attriċi huwa dak li jikseb mingħand l-imħarrkin rendikont tat-twettiq tal-mandat. Il-Qorti jidhrilha li huwa xieraq li jingħad li n-natura tal-azzjoni attriċi m’għandhiex la titwarrab għal kollox mill-azzjoni speċjali maħsuba fl-artikolu 389 tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta’ Malta, imma lanqas ma għandha titqies li hija esklussivament dik l-azzjoni. Jista’ jkun li, skond kif tinqata’ din il-kawża, l-atturi jkollhom iduru għal dik l-azzjoni partikolari iżjed ’il quddiem, iżda jibqa’ dejjem il-fatt li l-azzjoni preżenti hija waħda marbuta mal-mandat mogħti lill-imħarrek;

“Illi kif inhu mgħallem f’dan ir-rigward “*l’obbligo del mandatario di rendere il conto non importa l’applicazione della procedura di rendiconto, perche` questa non e` obbligatoria, ma rappresenta un mezzo istruttorio che puo` essere sostituito con altri mezzi*”[14]. Dan jingħad għaliex teżisti rabta, imma mhux identita` assoluta, bejn l-azzjoni kontra l-mandatarju biex jagħti kont tal-għamil tiegħu taħt il-mandat u l-azzjoni speċjali li l-liġi tagħti

[13] Art. 1876(3) tal-Kap 16
[14] Cassazione **8.3.1943** nru. 531

kontra kull persuna marbuta li tagħti rendikont. Kemm hu hekk, "*l'azione di rendiconto comporta in potenza anche un giudizio sulle eventuali responsabilita` connesse allo svolgimento concreto delle attivita' inerenti al mandato; pertanto l'obbligo di rendere il conto puo` ritenersi adempiuto solo quando colui che vi e` tenuto abbia fornito la prova non soltanto delle somme incassate, della entita` e causale degli esborsi nonche` delle quantita` e la qualita` dei frutti percetti, ma anche di tutti gli elementi di fatto che consentano di individuare e vagliare le modalita` con cui l'incarico e` stato eseguito e di stabilire, anche in relazione ai fini da perseguire ed ai risultati raggiunti, se l'operato di chi rende il conto si sia adeguato a criteri di buona amministrazione*"[15];

"Illi għalhekk azzjoni bħal dik imressqa mill-atturi jeħtieġ tingħaraf minn waħda fejn ikun tressaq rendikont li parti tkun trid tattakka għax ma taqbilx miegħu[16]. Kif sewwa jgħidu l-atturi, l-imħarrek qatt ma ressaq rendikont tat-twettiq tal-mandat la matul ħajjet il-mandanti Tanti u lanqas wara mewtha. Kulma ressaq fl-1995 (jiġifieri wara l-mewt tal-istess mandanti) kienet dikjarazzjoni maħlufa minnu għall-finijiet tat-talba tal-ħatra tiegħu bħala esekutur testamentarju. Dik id-dikjarazzjoni – li wkoll intwera li kienet nieqsa minn dikjarazzjoni sħiħa tal-ġid kollu li l-mejta kellha dak inhar li mietet – ma ssemmi bl-ebda mod kif tmexxa l-ġid li l-mandanti Maria Grazia Tanti kellha minn dak inhar li qabbdet lill-imħarrek bħala prokuratur tagħha sa dak inhar li mietet. Dan in-nuqqas imtela b'xi mod mill-ħidma tal-perit komputista li seħħlu jsib ħjiel tal-ġid u d-dħul li kellha l-mejta fuq medda ta' snin qabel mewtha;

"Illi min-naħa tagħhom, l-imħarrkin jgħidu li Maria Grazia Tanti kienet tafdahom b'għajnejha magħluqin u għalhekk l-atturi ma jistħoqqilhomx ikunu jafu aktar minn dak li kien għad fadal mill-wirt tagħha. L-imħarrkin jistkennu wara sensiela ta' dikjarazzjonijiet li Maria Grazia Tanti kienet xorta waħda baqgħet iżżomm ir-riedni fuq it-tmexxija ta'

[15] Cassazione **2.8.1973**, nru 2230

[16] Ara, per eżempju, App. Ċiv. **22.2.1963** fil-kawża fl-ismijiet ***Demarco utrinque*** (Kollez. Vol: **XLVII.i.140)** u P.A. **27.4.1965** fil-kawża fl-ismijiet ***Stockley vs Ċini*** (Kollez. Vol: **XLIX.ii.885**) għal espożizzjoni reċensjuri tal-għamla tal-azzjoni u l-ħtiġijiet għat-tressiq tagħha

ħwejjiġha wkoll wara li kienet tat il-prokura sal-aħħar ta' ħajjitha, li huma kienu jagħmlu biss dak u kif tordnalhom l-istess Maria Grazia Tanti, u li ma kien isir xejn bla ma kienet taf hi[17]. Minbarra li l-imħarrek jgħid li zitu kienet ukoll baqgħet iżżomm għandha l-kotba tal-bank jew it-titoli tad-depożiti tagħha[18], wasal biex fisser il-ħatra tiegħu bħala waħda fejn "kont sempliċi messaġġier"[19]. Huma jgħidu li Tanti kienet duttura u ma "tagħmilhiex bżar f'għajnejha" (*sic*), minbarra li ladarba kienet tieħu kollox f'idejha, ma setgħux jinżammu responsabbli bix jagħtu kont ta' kif u x'għamlet bi ħwejjiġha;

"Illi l-istampa li toħroġ mill-provi, madankollu, m'hijiex daqshekk sempliċi. Ibda biex, jirriżulta[20] li l-ħlasijiet taż-żamma tal-mandanti fid-dar tax-xjuħ kienu jsiru mill-imħarrek b'*cheque*, u l-mandanti kienet toqgħod attenta ħafna x'tonfoq u ma kinetx ħalja[21]. Imbagħad, hemm it-tnaqqis regolari u kull sena tal-ammont ta' depożiti bankarji li hija kellha kemm f'Malta u kif ukoll barra minn Malta. Jirriżulta[22] li l-ispejjeż li Maria Grazia Tanti kellha biex tinżamm fid-dar tax-xjuħ (u l-ħlasijiet ta' taxxa) kienu anqas mill-ammont ta' pensjoni netta li hija kienet iddaħħal, b'mod li ntwera li somma kbira mill-assi li hija kellha "għabet" bla ma ngħatat tifsira ċara ta' kif seħħ dan[23]. Fuq kollox, intwera bis-saħħa tal-perizja tal-kitba, li dokument ta' żbank li suppost kien iġorr il-firma tal-istess Maria Grazia Tanti kien iġorr firma falza li ma saritx minnha. Dan il-fatt jitfa' dell qawwi fuq kemm kien minnu li l-imħarrek u martu kienu tassew iżommu lil Maria Grazia Tanti mgħarrfa b'kollox;

"Illi l-Qorti, f'dan l-istadju, ma jidhrilhiex li għandha tidħol f'eżami bir-reqqa taċ-ċifri u l-entita' tal-ġid tal-mandanti, għaliex b'dak li ssemma qabel u bil-konsegwenzi ta' dak li ħareġ mix-xhieda mogħtija u mill-provi dokumentali li jinsabu fl-atti tal-kawża, toħroġ xbiha ċara biżżejjed li l-

---

[17] Xhieda tal-imħarrek 20.11.1998, 29.1.2001, 19.4.2004, 7.5.2004, f'paġġ. 287, 293, 300, 362 *tergo* u 435 tal-proċess
[18] *Ibid* f'paġġ. 302 u 430 tal-proċess
[19] Paġ. 434 tal-proċess
[20] Xhieda ta' Sr Rosanna Saliba 24.5.2000 u dokumenti « G », « H » u « I » f'paġġ. 347, 166, 169 u 171 tal-proċess
[21] Xhieda ta' Doris Caruana 25.3.1998, f'paġ. 242 tal-proċess
[22] Ara Dok "RM3", f'paġ. 508 tal-proċess
[23] Il-fehma tal-espert komputista f'paġ. 505 tal-proċess

azzjoni attriċi ma saritx għal xejn. Mhux hekk biss, imma din il-Qorti jidhrilha li huwa fl-interess tal-imħarrkin infushom li jsir rendikont xieraq u sewwa ta' kif tmexxa l-ġid ta' Maria Grazia Tanti tul iż-żmien kollu li kienet fis-seħħ il-prokura u li tali rendikont ikun lil hinn minn kull suspett u dubju;

"Illi, fuq kollox, l-allegata fiduċja għamja li Maria Grazia Tanti seta' kellha fl-imħarrek ma tistax tissarraf fiċ-ċaħda li jingħata rendikont tat-tmexxija lil kull min għandu interess li jitolbu. Biex l-imħarrkin seta' jseħħilhom jirreżistu l-azzjoni tal-atturi, riedu juru li l-mandanti kienet espressament ħelset lil neputiha mir-rabta li jagħti rendikont. Prova f'dan is-sens ma nġabitx, u d-dokumenti fl-atti ma jwettqux dan. Għall-kuntrarju, u forsi bla ma ntebhu, id-difiża li ressqu l-imħarrkin fis-sens li huma kienu jagħmlu kif u kulma kienet titlobhom il-mandanti u li kollox kienet tkun taf x'qed isir, juru li anke fil-fehma tagħhom Maria Grazia Tanti ma kinitx ħallithom mir-rabta li jagħtu rendikont tat-twettiq tal-mandat;

"Illi **r-raba' eċċezzjoni** għalhekk, u fid-dawl ta' dak li għadu kemm ingħad, sejra titwarrab bħala mhix mistħoqqa;
"Illi ladarba l-Qorti sejra tilqa' t-talbiet attriċi jidhrilha li għandha, fl-aħħarnett, tindirizza wkoll it-talba għall-ħatra ta' perit komputista mill-ġdid biex jissorvelja t-tfassil tar-rendikont li l-imħarrek obbligat li jagħmel. Dan is-suġġeriment sar mill-atturi fin-Nota ta' Sottomissjonijiet tagħhom u jtenni dak li kien intalab fit-tieni talba attriċi. Din il-Qorti m'hijiex tal-fehma li għandha tilqa' din l-istedina tal-atturi. Jidhrilha li r-relazzjoni tal-perit komputista hija ċara u mirquma biżżejjed biex l-imħarrek jagħraf fejn huma n-nuqqasijiet riskontrati u x'dettalji għandhom jissemmew fir-rendikont biex jagħmluh wieħed xieraq u kif titlob il-liġi. Min-naħa l-oħra, minħabba li l-Qorti m'hijiex qiegħda twarrab minn quddiem għajnejha l-possibilta' li jista' jkun li jifdal diffikultajiet ukoll wara jew jekk jitressaq ir-rendikont, ma jidhrilhiex li dak li l-imħarrek irid iwettaq personalment ikun b'xi mod attribwit lill-istess perit komputist. Fi kliem ieħor, il-Qorti trid li r-rendikont isir u jitressaq taħt ir-responsabbilta' sħiħa u waħdanija

tal-imħarrek li huwa marbut li jagħmlu u bil-konsegwenzi kollha li jinstiltu minn dak il-fatt jekk kemm-il darba dan ma jsirx jew jintwera li ma sarx kif imiss. L-għajnuna jew is-superviżjoni ta' persuna mqabbda mill-Qorti ma tidhirx, għalhekk, għażla għaqlija;

"Illi, minkejja dan, il-Qorti sejra tipprovdi fil-parti dispożittiva tas-sentenza;"

Rat ir-rikors tal-appell tal-konvenuti li in forza tieghu, ghar-ragunijiet minnhom premessi, talbu illi din il-Qorti joghgobha tirrevoka s-sentenza appellata bl-ispejjez kontra l-appellat;

Rat ir-risposta tal-atturi li in forza taghha, ghar-ragunijiet minnhom premessi, talbu illi l-appell jigi michud u li s-sentenza tal-ewwel Qorti tigi konfermata bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-appellanti;

Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti esebiti;

Ikkunsidrat:

Illi f'din il-kawza l-atturi qed jitolbu li l-konvenut jaghti rendikont tal-amministrazzjoni li kellu tal-assi ta' Maria Grazia Tanti, illum mejta. Il-konvenut kien mahtur mandatorju ta' din Maria Grazia Tanti bis-sahha ta' prokura generali li din taghtu f'Awwissu tal-1987. L-atturi huma eredi ta' din Maria Grazia Tanti u peress li ma kienx u peress li ma kienux kuntenti b'dak li fornihom bih il-konvenut, talbu li jinghataw rendikont formali tal-amministrazzjoni.

L-ewwel Qorti laqghet it-talba tal-atturi u ppref iggiet terminu ta' 40 jum li fih il-konvenut kellu jirredigi dan ir-rendikont.

Il-konvenuti appellaw u ssottomettew illi skont il-ligi, l-Artikolu 390 tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili (Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta), ir-rendikont irid

jinghata biss bil-forma preskritt, u jekk dan mhux possibbli allura ebda rendikont ma jista’ jinghata. Oggezzjonaw ukoll mill-fatt li dan ir-rendikont gie ordnat li jigi pprezentat bhala parti mill-atti tal-kawza; sar aggravju wkoll dwar l-involviment tal-konvenuta fil-materja, darba li hi ma kinitx giet mahtura mandatarja.

Trattat dan l-appell, din il-Qorti taqbel mas-sottomissjoni tal-atturi li l-appell intavolat huwa frivolu u vessatorju. Hu ammess li l-konvenut inghata prokura generali minn Maria Grazia Tanti, u li hu kien jiehu hsieb jamministra gidha kollu. Fil-fatt, il-konvenut, mistoqsi jekk kienx jamministralha l-flus taghha wiegeb *“iva”* u aktar, *“kollox iva, kollox kont naghmlilha jiena”*. Skont l-Artikolu 1875 tal-Kodici Civili, mandatarju li ma jkunx mehlus espressament mill-mandant, (li mhux il-kaz) “ghandu jaghti kont lil dan ta’ dak kollu li jkun ghamel u ta dak kollu li jkun ircieva bis-sahha tal-mandat”. Dan, il-konvenut ma ghamlux.

Ir-rendikont li jrid jaghti jrid isegwi l-istruttura li jipprovdu l-Artikoli 389 u 398 tal-Kodici ta’ Organizzazzjoni u Procedura Civili, pero`, il-Qorti tista’ tordna li dan ikun imfassal fuq ir-rizultanzi; hu dak li ordnat l-ewwel Qorti, u ma hemm xejn li jzomm lill-konvenut isegwi dak li trid il-ligi marbut mad-direzzjoni tal-Qorti. Lanqas ma hu mehtieg li min hu obbligat li jaghti kont isegwi rigorosament dak li jghid l-Artikolu 390 imsemmi jekk il-Qorti tipprovdi xort’ohra, u, kwindi, ma hemm xejn li jzomm lill-konvenut milli jsegwi l-ligi u d-direzzjoni li tat l-ewwel Qorti.

Lanqas ma hi xi haga hazina li r-rendikont jitressaq fl-atti ta’ din il-kawza kif ordnat l-ewwel Qorti. L-artikolu 392 tal-istess Kap. 12 juri kif dak ir-rendikont jista’ jigi attakkat minn min juri interess. Il-fatt li r-rendikont ikun gie pprezentat fl-atti ta’ din il-kawza ma hu ta’ ebda ostakolu ghall-procedura ta’ kontestazzjoni kontemplata fil-ligi. Il-konvenut irid jaghti kont dettaljat u preciz tal-hwejjeg kollha marbuta mal-mandat li inghata, li kif ammetta hu stess kien ikopri “kollox”, u kwindi jrid jaghti “tifsira cara” <u>ta’ dak li ghamel hu</u>, kif trid il-ligi u kif idderigiet l-ewwel Qorti.

Dwar l-involviment tal-konvenuta, huwa veru li din ma kinitx mahtura formalment mandatarja, pero`, jidher car li kienet tassisti lill-zewgha u anke ppartecipat f'agir frawdolenti. L-espert kalligrafiku mahtur mill-ewwel Qorti (f'din il-kawza kien hemm htiega li jinhatru diversi esperti u din hi wahda mir-ragunijiet ghat-tul ta' zmien li hadet biex tigi deciza) ikkonkluda illi l-firma tal-mejta Maria Grazia Tanti fid-dokument a fol. 272 tal-process, u cioe` dik fuq l-ittra datata 9 ta' Dicembru 1993 allegatament mibghutha minn Maria Grazia Tanti, izda *ex admissis* miktuba minn Maria Micallef Grimaud, li fiha taghti struzzjonijiet lill-bank Lombard North Central pls sabiex jinghalaq kont f'isem Maria Grazia Tanti u jintbaghatu l-flus ta' go fih lil Maria Micallef Grimaud fl-indirizz tal-istess, hija falza.

Din il-Qorti ma tarax li, ghalhekk, tista' tilliberaha minn kull responsabbilta`.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tiddisponi mill-appell tal-konvenuti billi tichad l-istess u tikkonferma s-sentenza tal-ewwel Qorti, b'dan li t-terminu ta' erbghin (40) jum impost mill-ewwel Qorti ghall-prezentata tar-rendikont ghandu jibda jiddekorri mil-lum.

L-ispejjez kollha tal-kawza ghandhom jithallsu in solidum mill-konvenuti Micallef Grimaud, u peress li tqis li dan l-appell kien frivolu u vessatorju, fit-terminu tal-Artikolu 229 (9) tal-Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta, tikkundanna lill-istess konvenuti in solidum ihallsu l-ispejjez ghal darbtejn.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------